

HARBIY TA'LIM MUASSASALARI KURSANTLARIDA MOTIVATSION TAYYORGARLIKNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK JIHATLARI

A.U.Azimov¹

1. Buxoro xalqaro universiteti magistri

Mas'ul muallif: Azimov Alisher
Urinboyevich, Buxoro xalqaro
universiteti magistri.

Accepted: 26 Sentabr 2026

Copyright: © 2026 by the
author(s). Licensee Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Azimov, A. U.
HARBIY TA'LIM MUASSASALARI
KURSANTLARIDA MOTIVATSION
TAYYORGARLIKNI
SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY-
PSIXOLOGIK JIHATLARI / A. U.
Azimov // Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.
— T. 9, № 2. — B. 478–481.

Annotatsiya. Mazkur maqolada harbiy ta'lim muassasalari kursantlarida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik jihatlari ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi. Harbiy ta'lim jarayonida kursantlarning kasbiy faoliyatga ongli munosabatini rivojlantirish, vatanparvarlik, mas'uliyat, intizom, irodaviy barqarorlik va jamoaviylik sifatlarini shakllantirish muhim pedagogik-psixologik vazifa sifatida qaraladi. Maqolada motivatsion tayyorgarlikning mazmuni, unga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar, harbiy jamoa muhitining shaxs rivojiga ta'siri hamda kursantlarda kasbiy o'zini anglash jarayonlari yoritiladi. Shuningdek, harbiy ta'lim muassasalarida motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirish bo'yicha metodologik yondashuvlar, psixologik qo'llab-quvvatlash va tarbiyaviy ishlarning ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, harbiy ta'lim muhitidagi shaxslararo munosabatlar, guruh hamkorlik, harbiy jamoaning psixologik muhiti, rahbar va kursant o'rtasidagi munosabatlar hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirishdagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada kursantlarda ichki motivatsiyani kuchaytirish, kasbiy maqsadlarni shakllantirish, intizom va mas'uliyatni rivojlantirish. Shuningdek, harbiy ta'lim muhitidagi shaxslararo munosabatlar, guruh hamkorlik, harbiy jamoaning psixologik muhiti, rahbar va kursant o'rtasidagi munosabatlar hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirishdagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan. hamda harbiy faoliyatga psixologik tayyorgarlikni takomillashtirish motivatsion tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismlari sifatida asoslangan.

Kalit so'zlar: harbiy ta'lim, kursant, motivatsion tayyorgarlik, ijtimoiy-psixologik omillar, kasbiy motivatsiya, vatanparvarlik, intizom, jamoaviylik, psixologik barqarorlik.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИОННОЙ ГОТОВНОСТИ У КУРСАНТОВ ВОЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Аннотация. В данной статье научно-теоретически анализируются социально-психологические аспекты формирования мотивационной готовности у курсантов военных образовательных учреждений. В процессе военного образования развитие осознанного отношения курсантов к будущей профессиональной деятельности, формирование патриотизма, ответственности, дисциплины, волевой устойчивости и коллективизма рассматриваются как важные педагогико-психологические задачи. В статье раскрываются содержание мотивационной готовности, внутренние и внешние факторы, влияющие на ее формирование, воздействие воинского коллектива на развитие личности, а также процессы профессионального самоопределения курсантов. Особое внимание уделяется методологическим подходам, психологической поддержке и воспитательной работе в развитии мотивационной готовности курсантов. Особое внимание уделено значению межличностных отношений в военной образовательной среде, группового взаимодействия, психологического климата воинского коллектива, взаимоотношений между руководителем и курсантами, а также социальной поддержки в развитии мотивационной готовности. В статье обосновано, что усиление внутренней мотивации курсантов, формирование профессиональных целей, развитие дисциплинированности и ответственности, а также совершенствование психологической готовности к военной деятельности являются важными компонентами мотивационной подготовки.

Ключевые слова: военное образование, курсант, мотивационная готовность, социально-психологические факторы, профессиональная мотивация, патриотизм, дисциплина, коллективизм, психологическая устойчивость.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF FORMING MOTIVATIONAL READINESS IN CADETS OF MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. This article provides a scientific and theoretical analysis of the socio-psychological aspects of forming motivational readiness among cadets of military educational institutions. In the military education process, the development of cadets'

conscious attitude toward future professional activity, as well as the formation of patriotism, responsibility, discipline, volitional stability, and teamwork, is considered an important pedagogical and psychological task. The article discusses the essence of motivational readiness, internal and external factors influencing its development, the impact of the military collective environment on personality formation, and cadets' professional self-awareness. Special attention is paid to methodological approaches, psychological support, and educational activities aimed at developing motivational readiness in military education. Particular attention is paid to the importance of interpersonal relationships in the military educational environment, group cooperation, the psychological climate of the military team, relationships between commanders and cadets, and social support in developing motivational readiness. The article substantiates that strengthening cadets' intrinsic motivation, forming professional goals, developing discipline and responsibility, and improving psychological readiness for military activities are important components of motivational preparation.

Keywords: military education, cadet, motivational readiness, socio-psychological factors, professional motivation, patriotism, discipline, teamwork, psychological stability.

Kirish. Harbiy ta'lim tizimi har qanday davlatning mudofaa salohiyati, xavfsizlik barqarorligi va professional kadrlar tayyorlash jarayonida muhim o'rin tutadi. Harbiy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan kursantlar nafaqat nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni egallaydilar, balki kelajakda murakkab, mas'uliyatli va xavf bilan bog'liq kasbiy faoliyatga ham tayyorlanadilar. Shu bois kursantlarda motivatsion tayyorgarlikni shakllantirish harbiy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Motivatsion tayyorgarlik shaxsning maqsadga intilishi, kasbiy faoliyatga ongli munosabati, o'z vazifasini anglash darajasi va harbiy xizmatga ichki tayyorlik holatini ifodalaydi. Harbiy sohada bu jarayon oddiy o'quv motivatsiyasidan farq qiladi, chunki kursantning faoliyati qat'iy intizom, yuqori mas'uliyat, jamoaviy muvofiqlik, ruhiy chidamlilik va vatanparvarlik hissi bilan uzviy bog'liqdir. Shuning uchun harbiy ta'lim muassasalarida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirish ijtimoiy-psixologik omillar bilan bevosita aloqador jarayon sifatida qaraladi.

Kursant shaxsining rivojlanishida harbiy jamoa, komandir va professor-o'qituvchilarning ta'siri, ta'lim muhitidagi munosabatlar, ma'naviy-ma'rifiy ishlar, rag'batlantirish tizimi va kasbiy ideallar muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, kursantning o'z kasbini tanlashdagi ichki ishonchi, harbiy burchni anglash darajasi, vatan oldidagi mas'uliyatni his qilishi va o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchi uning motivatsion tayyorgarligini belgilovchi asosiy psixologik ko'rsatkichlardandir.

Bugungi kunda harbiy ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, psixologik treninglar, individual yondashuv, guruh hamkorlik va refleksiv tahlil usullaridan foydalanish kursantlarda motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki harbiy mutaxassisni tayyorlash faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki unda kasbiy qat'iyat, ijtimoiy mas'uliyat, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va o'zini boshqarish qobiliyatini shakllantirishni ham talab etadi. Kursantlarning motivatsion tayyorgarligi faqat individual psixologik xususiyatlar bilan emas, balki ijtimoiy muhit bilan ham chambarchas bog'liq. Harbiy ta'lim muassasasidagi psixologik muhit, kursantlar o'rtasidagi shaxslararo munosabatlar, guruh hamkorlik, rahbar va kursant o'rtasidagi muloqot, jamoada o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlash kabi omillar kursantning kasbiy motivatsiyasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit kursantning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlash va ta'lim faoliyatidagi faolligini oshirishga yordam beradi.

Harbiy ta'lim jarayonida kursantlarda ichki motivatsiyani shakllantirish alohida ahamiyatga ega. Ichki motivatsiya kursantning harbiy kasb mazmunini anglashiga, kasbiy maqsadlarini belgilashiga, o'z ustida muntazam ishlashiga va xizmat faoliyatiga mas'uliyat bilan yondashishiga zamin yaratadi. Bunda o'qituvchi va rahbarlarning pedagogik-psixologik yondashuvi, rag'batlantirish usullari, individual xususiyatlarni hisobga olish hamda kursantlarning jamoaviy faoliyatini to'g'ri tashkil etish muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, harbiy ta'lim jarayonida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirish kursantlarning intizom, mas'uliyat, qat'iyatlilik, maqsadga intilish va jamoaviy hamkorlik kabi kasbiy-psixologik sifatlarini rivojlantirish bilan uzviy bog'liq. Ushbu sifatarning shakllanishi kursantlarning kelgusidagi xizmat faoliyatiga moslashuvi va kasbiy vazifalarni samarali bajarishiga yordam beradi.

Shundan kelib chiqib, harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik jihatlarini o'rganish, unga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash va motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirishning samarali psixologik-pedagogik shart-sharoitlarini belgilash mazkur mavzuning ilmiy-amaliy dolzarbligini belgilaydi.

Mavzuning dolzarbligi. Harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirish masalasi bugungi kunda alohida dolzarblik kasb etmoqda. Chunki zamonaviy harbiy xizmat shaxsdan nafaqat jismoniy tayyorgarlik va kasbiy bilim, balki mustahkam psixologik tayyorgarlik, tezkor fikrlash, irodaviy barqarorlik va ijtimoiy moslashuvchanlikni ham talab qiladi.

Mavzuning dolzarbligi bir necha omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarning kasbiy yo'nalganligini kuchaytirish ularning kelajakdagi xizmat samaradorligini oshiradi. Ikkinchidan, motivatsion tayyorgarlikning yetarli darajada shakllanmaganligi kursantlarda o'qishga befarqlik, kasbiy ikkilanish, stressga chidamsizlik va ijtimoiy moslashuvda qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Uchinchidan, harbiy jamoa sharoitida shaxslararo munosabatlar, rahbarlik uslubi va guruh muhit kursant motivatsiyasiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli kursantlarda motivatsion tayyorgarlikni shakllantirishning ijtimoiy-psixologik jihatlarini o'rganish harbiy ta'lim sifatini oshirish, kasbiy sadoqatni mustahkamlash va psixologik barqaror harbiy kadrlarni tayyorlashda

muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili. Psixologiya fanida motivatsiya masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. A.N. Leontyev motivatsiyani faoliyatning ichki harakatlantiruvchi kuchi sifatida izohlagan. Uning yondashuviga ko'ra, inson faoliyati ehtiyoj, motiv va maqsad o'rtasidagi bog'liqlik asosida shakllanadi. Bu qarash harbiy ta'lim jarayonida kursantlarning kasbiy faoliyatga ongli yondashuvini tushuntirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

L.S. Vigotskiy shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhit va ta'limning o'rniga alohida e'tibor qaratgan. Uning fikricha, shaxsning psixik taraqqiyoti ijtimoiy munosabatlar jarayonida shakllanadi. Harbiy ta'lim muhitida ham kursantning motivatsion tayyorgarligi jamoa, komandir, o'qituvchi va tengdoshlar bilan bo'lgan munosabatlar orqali rivojlanadi.

S.L. Rubinshteyn faoliyat va ong birligi tamoyilini ilgari surib, shaxsning ichki holati uning faoliyati orqali namoyon bo'lishini ta'kidlaydi. Bu nuqtayi nazardan qaraganda, kursantning o'quv va xizmat faoliyatidagi faolligi uning motivatsion tayyorgarlik darajasi bilan bog'liqdir.

V.M. Karimova ijtimoiy psixologik jarayonlarda shaxs va guruh munosabatlarini chuqur tahlil qilgan. Harbiy ta'limda guruh muhit, jamoaviy qadriyatlar va ijtimoiy moslashuv motivatsion tayyorgarlikni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Sh.R. Baratov psixologik xizmat va shaxs rivojlanishida psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyatini yoritgan. Harbiy ta'lim muassasalarida psixologik xizmat kursantlarning stressga chidamliligi, kasbiy ishonchi va motivatsion barqarorligini rivojlantirishda muhim vazifa bajaradi.

Muhokama. Harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarning motivatsion tayyorgarligi ko'p omilli psixologik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayon kursantning shaxsiy ehtiyojlari, kasbiy maqsadlari, ijtimoiy muhitga moslashuvi va harbiy faoliyatga bo'lgan munosabati bilan bog'liqdir.

Motivatsion tayyorgarlikning birinchi muhim jihati — kursantning ichki motivlaridir. Ichki motivlar kasbiy qiziqish, harbiy xizmatga sadoqat, o'zini rivojlantirishga intilish, bilim olish ehtiyoji va vatan oldidagi burchni anglash bilan bog'liq bo'ladi. Ichki motivatsiyasi kuchli bo'lgan kursant ta'lim jarayonida faol ishtirok etadi, mustaqil izlanadi va murakkab topshiriqlarni bajarishda qat'iyat ko'rsatadi.

Ikkinchi jihat — tashqi motivatsion omillardir. Bunga rag'batlantirish, baholash, jamoada e'tirof etilish, komandirning ijobiy munosabati va kelajakdagi xizmat istiqbollari kiradi. Tashqi motivatsiya kursant faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi, biroq barqaror kasbiy tayyorgarlikni ta'minlash uchun u ichki motivlar bilan uyg'unlashishi zarur.

Uchinchi jihat — harbiy jamoa muhitidir. Harbiy ta'lim muassasalarida kursantlar doimiy jamoaviy faoliyatda bo'ladilar. Bu esa ularda o'zaro yordam, intizom, mas'uliyat, yetakchilik va jamoa manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yish kabi sifatlarni shakllantiradi. Sog'lom psixologik muhit mavjud bo'lgan jamoada kursantlarning motivatsion tayyorgarligi yuqori bo'ladi.

To'rtinchi jihat — psixologik barqarorlikdir. Harbiy faoliyat stressli holatlar, murakkab sharoitlar va yuqori mas'uliyat bilan bog'liq. Shu sababli kursantlarda emotsional barqarorlik, irodaviy nazorat va o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish motivatsion tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Beshinchi jihat — vatanparvarlik va ma'naviy qadriyatlardir. Harbiy kasbning mazmuni bevosita Vatan himoyasi, xalq xavfsizligi va davlat manfaatlariga xizmat qilish bilan bog'liqdir. Shuning uchun kursantlarda milliy g'urur, sadoqat, fidoyilik va burch hissini rivojlantirish motivatsion tayyorgarlikning ma'naviy asosini tashkil etadi.

1-jadval.

Motivatsion tayyorgarlikni shakllantirish bo'yicha metodologik jadval

No	Tadqiqot yo'nalishi	O'rganiladigan ko'rsatkichlar	Qo'llaniladigan metodlar	Kutiladigan natijalar
1	Kursantlarning ichki motivatsiyasini aniqlash	Kasbiy qiziqish, bilim olish ehtiyoji, o'zini rivojlantirish istagi	So'rovnoma, suhbat, kuzatish	Ichki motivatsiya darajasi aniqlanadi
2	Tashqi motivatsion omillarni o'rganish	Rag'bat, baholash, komandir munosabati, xizmat istiqboli	Anketa, ekspert baholash	Tashqi omillarning ta'sir kuchi aniqlanadi
3	Harbiy jamoa muhitini tahlil qilish	Jamoaviylik, moslashuv, o'zaro yordam, ijtimoiy munosabatlar	Sotsiometriya, kuzatish	Guruhiy muhitning motivatsiyaga ta'siri baholanadi
4	Psixologik barqarorlikni o'rganish	Stressga chidamlilik, emotsional nazorat, irodaviy sifatlilar	Psixodiagnostik testlar, suhbat	Kursantlarning ruhiy barqarorlik darajasi aniqlanadi
5	Kasbiy o'zini anglashni baholash	Harbiy kasbga munosabat, burch hissi, kasbiy maqsad	Intervyu, refleksiv tahlil	Kasbiy yo'nalganlik darajasi aniqlanadi
6	Motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirish	Trening, ma'naviy-ma'rifiy ishlar, psixologik maslahat	Psixologik trening, guruhiy mashg'ulot	Motivatsion tayyorgarlik kuchayadi

Metodologik jadval tahlili. Jadvalda harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarida motivatsion tayyorgarlikni o'rganish va rivojlantirishga qaratilgan asosiy metodologik yo'nalishlar berilgan. Birinchi yo'nalishda kursantlarning ichki motivatsiyasi aniqlanadi. Bu bosqichda kursantning harbiy kasbga qiziqishi, bilim olishga bo'lgan ehtiyoji va shaxsiy rivojlanishga intilishi tahlil qilinadi. Ikkinchi yo'nalish tashqi motivatsion omillarni o'rganishga qaratilgan. Harbiy ta'limda rag'batlantirish, baholash tizimi, komandir va o'qituvchilarning munosabati kursant faoliyatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Shu

bois ushbu omillarni aniqlash motivatsion tayyorgarlikni boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Uchinchi yo'nalishda harbiy jamoa muhitining ta'siri tahlil qilinadi. Jamoaviy muhit kursantlarda ijtimoiy moslashuv, birdamlik, mas'uliyat va hamkorlikni rivojlantiradi. Sog'lom psixologik muhit motivatsion tayyorgarlikning barqaror shakllanishiga yordam beradi. To'rtinchi yo'nalish psixologik barqarorlikni o'rganishga bag'ishlangan. Harbiy faoliyat sharoitida stressga chidamlilik, emotsional nazorat va irodaviy sifatlar kursantning kasbiy tayyorgarligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Beshinchi yo'nalishda kursantlarning kasbiy o'zini anglash darajasi baholanadi. Harbiy kasbga ongli munosabat, burch hissi va kelajakdagi xizmat maqsadlarini aniq belgilash motivatsion tayyorgarlikni mustahkamlaydi. Oltinchi yo'nalish esa motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirishga qaratilgan amaliy ishlarni o'z ichiga oladi. Psixologik treninglar, guruhviy mashg'ulotlar, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar va individual maslahatlar kursantlarning motivatsion faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirish murakkab, ko'p qirrali va izchil yondashuvni talab qiluvchi ijtimoiy-psixologik jarayondir. Ushbu jarayon kursantning ichki motivlari, tashqi rag'batlantirish tizimi, harbiy jamoa muhiti, psixologik barqarorligi, kasbiy o'zini anglash darajasi va ma'naviy qadriyatlari bilan uzviy bog'liqdir.

Motivatsion tayyorgarligi yuqori bo'lgan kursant harbiy ta'lim jarayonida faol, mas'uliyatli, intizomli va kasbiy rivojlanishga intiluvchi shaxs sifatida shakllanadi. Bunday kursant murakkab vaziyatlarda o'zini boshqara oladi, jamoa bilan samarali ishlaydi va kelajakdagi harbiy xizmatga ongli tayyorgarlik ko'radi.

Harbiy ta'lim muassasalarida motivatsion tayyorgarlikni rivojlantirish uchun psixologik xizmat faoliyatini kuchaytirish, individual yondashuvni kengaytirish, jamoaviy tarbiya ishlarini takomillashtirish va kursantlarda vatanparvarlik hamda kasbiy sadoqatni shakllantirish zarur. Shu asosda harbiy kadrlar tayyorlash sifati oshadi, kursantlarning kasbiy kompetentligi va psixologik tayyorgarligi mustahkamlanadi. Shuningdek, kursantlarning motivatsion tayyorgarligini rivojlantirish jarayonida individual-psixologik xususiyatlarni hisobga olish, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash, rag'batlantirish, kasbiy maqsadlarni aniqlashtirish va jamoaviy faoliyatni to'g'ri tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Ushbu omillarning tizimli ravishda qo'llanilishi kursantlarning intizom, mas'uliyat, qat'iyatlilik, tashabbuskorlik va jamoada hamkorlik qilish kabi kasbiy sifatlarini rivojlantirishga imkon beradi.

Umuman olganda, harbiy ta'lim muassasalarida motivatsion tayyorgarlikni shakllantirishga kompleks ijtimoiy-psixologik yondashuv asosida qarash zarur. Kursantning ichki motivatsiyasi, kasbiy qadriyatlari va individual imkoniyatlarini harbiy jamoaning ijobiy psixologik muhiti bilan uyg'unlashtirish uning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda kelgusidagi harbiy xizmat faoliyatiga tayyorgarligini takomillashtirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Leontyev A.N. Faoliyat, ong va shaxs. – Moskva: Pedagogika, 2005.
- [2] Vigotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Prosveshcheniye, 2010.
- [3] Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari. – Moskva: Piter, 2002.
- [4] Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Fan, 2019.
- [5] Baratov Sh.R. Psixologik xizmat asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
- [6] G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Universitet, 2016.
- [7] Nishanova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
- [8] Harbiy pedagogika va psixologiya asoslari. – Toshkent: Akademiya, 2021.

2021